

Preambul: Năvălirea mongolă are loc în timpul regelui Bela al IV-lea, fiul fostului cruciat Andrei al II-lea (Bela e coregent în ultima perioadă a domniei regelui Andrei ~1230-1235). Intențiile sale transmise Papei prin scrisoarea din 07.06.1238 de a cuceri Bulgaria sunt anihilate de năvălire. Scrisoarea lui Bela al IV-lea din 18.05.1241 către Papa Grigorie al IX-lea arată dimensiunea distrugerilor pricinuite de mongoli și confederații lor turco-mongoli și deznădejdea cel cuprinsese pe regele refugiat la Zagreb la aflarea distrugerilor provocate regatului. Armatele conduse de Buri și Cadan au atacat în aprilie 1241 Transilvania. Buri apare ca liderul al armatei din nord, ce afectează actualele Sălaj, Cluj, Maramureș, Satu Mare, Szabolcs-Szatmár-Bereg. Legătura dintre Buri și Jochi, fiul lui Genghis Khan (Jochi ocupă Kyrgysztan în ~1210) e neclară. Buri pretindea descendența pe linie paternă din Genghis Khan.

La ce servesc totuși aceste comparații toponimice (eventual antroponimice) între România și Kyrgysztan pe configurația actuală, la momentul actual ? Într-o analiză completă din Kyrgysztan (oiconime/extra și intragine; toponime: hidronime, oronime, alte nume de locuri; antroponime) ar indica o imagine relativă (o oglindire) a Transilvaniei de Nord relativă la momentul năvălirii din 1241-1242 (la retragerea trupelor principale din Europa Centrală, regatul Ungariei și Transilvania sunt iar devastate). O poziționarea a echivalențelor pe o hartă a Transilvaniei ar arăta traseul trupelor lui Buri din aprilie 1241. Evident, ar trebui excluse toate toponimele datorate implantărilor rusești (sunt mutați germanii de pe Volga în sec. XX, relocați în special în orașul Kant; mineri din Ucraina, inclusiv descendenți ai celor migrați sau relocați din Moldova și Transilvania, poate Timoc și estul Ungariei). Să fi fost vorba numai de artizani, meșteșugari, mineri ? Nu putem afirma cu certitudine. Vom continua comparațiile și în final (ultima parte a articolului) vom încerca scurte concluzii.

Cuprins: Să revenim la comparațiile neobișnuite cu sate din Kyrgysztan (în paranteză corespondențele ipotetice/prezuate din România). Reiau și pe cele din regiunea Batken.

În regiunea Osh, districtul Uzgen:

comunitatea Karool: sat **Karool** (Carei/Carei/Nagykároly-Satu Mare), **Sheraly** (Șirlău/Selő-Satu Mare. Incert.)

comunitatea Kara-Tash: sat **lyrek** (Iuriu de Câmpie/Mezőőr-Cluj ?), **Üngkür** (Unguraș/Bálván yosváralja -Cluj ?),
Elchibek
(Elciu/Völcs-Cluj ?),
Yntymak
(Unimăt/Újnémet-Satu Mare ? Incert.)

În regiunea Osh, districtul Kara-Suu:

comunitatea Kata-Taldyk: **Kara-Sögöt** ? (probabil ar corespunde Szeged-Csongrád ?)

comunitatea Otuz-Adyr: **Furkhat** ?, **Yntymak**-fostă Chechen Maala ?

În regiunea Osh, districtul Aravan (majoritate uzbekă):

comunitatea Allya Anarov: **Sasyk-Üngkür** ? (Sălsig-Maramureș ?+Unguraș-Cluj ?)

În regiunea Osh, districtul Nookat:

comunitatea Isanov: **Cech-Döbö** (Cehul-Silvaniei/Szilágycseh-Sălaj ?), **Kojoke** ?

comunitatea Kyzyl Octyabr: **Borbash** ?

În regiunea Osh, districtul Alay:

comunitatea Gulcha: **Jyly-Suu** (Gelu/Vadaspusztá-Satu Mare ?), **Chakmak** (Ciumești/Csomaköz/ Shamagosh-Satu Mare ?),

Kurmanjan Datka

(Cămărzana/Komorzán-Satu Mare ?)-Observație: Kurmanjan 1811-1907 e numele unei femei de stat locale din Alay, Datka e titlul (principesă)

comunitatea Uch-Dobo: **Gejige** (Gyügye pe Someș în Szabolcs-Szatmár-Bereg ?)

Oiconime în regiunea Osh, poate pe filieră cumană/onogură/jász: Yassi (Iași), Jazy (Iaz), Unkur, Kara-Suu (Carasa-Botoșani), Barak (Baratca-Neamț), Budaylyk (Buda), Akshar (Acățari-Mureș), Kalmatay (Călmățui- Hâncești, Rp. Moldova), Boston (Boșteni-Iași), Sokuluk (Socola Rp. Moldova), Dodon (antroponim).

Oiconime în Osh din posibile implantări recente: Kandava, Langar, Arbyn, Borbash.

În regiunea Talas, districtul Manas:

comunitatea Pokrovka: **Balasary** ?, **Seget** ? (implantări posterioare ?)

Oiconime în regiunea Talas, poate pe filieră cumană/onogură/jász: Kara-Suu (Carasa-Botoșani), Kaynar (Căinari-Rp. Moldova), Bekmoldo, Arashan (Orașul Nou-Satu Mare), Manas (Manasia-Buzău): Manas-erou național legendar kyrgyz.

În regiunea Jalal-Abad, districtul Suzak:

comunitatea Yrys: **Sasyk-Bulak** (Sälsig/Szélszeg-Maramureș ?)

În regiunea Jalal-Abad, districtul Bazar-Korgon:

comunitatea Kyzyl-Ünkür: **Kyzyl-Ünkür** ?

În regiunea Issyk Kul, districtul Tüp:

comunitatea Taldy-Suu: **Korumdu** ? (Corund/Szilágykorond-Satu Mare ?)

comunitatea Chong-Tash: **Jyluu-Bulak** (Gilău/Gyalu-Cluj ?)

În regiunea Issyk Kul, districtul Issyk Kul:

comunitatea Kum'-Bel: **Korumdu** ? (Corund/Szilágykorond-Satu Mare ?), **Bulan-Segettu** (Bălan/ Almásbalázsháza + Sighetu Silvaniei/Szilágysziget-Sălaj ?)

comunitatea Abdrachmanov: **Karool-Döbö** ?

Oiconime în regiunea Issyk Kul, poate pe filieră cumană/onogură/jász: Kara-Jal (Caragele-Buzău,

Karajoli- muntele Olimp, Grecia; Qarajalu-Urmia, Iran), Karakol (Caracal-Olt), Cholpon-Ata (Ciolpani), Uch-Kaynar/Kaynar (Căinari), Kurbu (Corbu-Olt), Kuturgu (Cotorca-Buzău), Juuku (Jucu-Cluj), Jyrgalan (Jergălăi-Prahova. Incert), Chyrac (Ciocrac-Prahova. Incert), Barbulak, Korumdy, Birlik.

Oiconime din posibile implantări recente: Anan'yevo, Grigor'yevka (corespondențe între Prut-Bug).

În regiunea Chüi, districtul Kemin:

comunitatea Kok-Oyrok: **Korool-Dobo** ?

comunitatea Kyzyl-Octyabr: **Sasyk-Bulak** ?, **Cholok** ?

În regiunea Chüi, districtul Chüi:

comunitatea Ak-Beshim: **Jangy-Jol** (Csenger din Szabolcs-Szatmár-Bereg ?), **Kalygul** ?

comunitatea Iskra: **Iskra** (Istrău/Esztró-Satu Mare ?)

În regiunea Chüi, districtul Yssik-Ata:

comunitatea Kenbulun: **Kenbulun** ? (Câmpulung la Tisa/Hosszúmező-Maramureș)

Oiconime în regiunea Chüi poate pe filieră cumană/onogură/jász: Cholpon (Ciolpani <cartier Buhuși>-Bacău), Chorgolu (Ciorogârla-Ilfov), Telek (Telega-Prahova din telek), Kara-Balta, Bekitay (Bechet-Dolj), Bukara (Bucura-Mehedinți), Kalmak-Ashuu (Călmățui-Hâncești, Rp. Moldova), Kardon (Cordun-Neamț), Manas (Manasia-Buzău), Toguz-Bulak (Tocuz-Căușeni, Rp. Moldova), Syn-Tash (Sintești-Ialomița ?), Arashan (Orășeni-Botoșani), Kemin (Cămin-Satu Mare).

Oiconime în Chüi din posibile implantări recente: Budenovka, Moldovanovka, Mramormoe, Sadovoe, Podgornoe, Romanovka, Zapadnoe, Zelenoe, Zarya, Mayskoe, Sarban, Rovnoe.

În regiunea Batken, districtul Kadamjay:

comunitatea Kotorma: sat **Tamasha** (Tămășești/Szilágyegerbegy -Maramureș pe pâraul cu același nume sau Tămașa/Almástamási-Sălaj), b. **Kara-**

Oot

(Odești/Vadafalva-Maramureș pe pâraul Tămășești sau Ortelec/Vártelek-Sălaj);

comunitatea Uch-Korgon: **Valakish** (Vlaha/Magyarfenes-Cluj), **Kalacha** (Călăcea/Kiskalocs a-Sălaj), **Kaltak** (

Călata/Nagykalota Cluj),

Boz

(Boju/Kolozsbós-Cluj)

comunitatea Khalmion: **Baymaala** (Baia Mare/Nagybánya-Maramureș ?), **Noogardan** (Gârdani/ Gardánfalva-Maramureș);

În regiunea Batken, districtul Leilek:

comunitatea **Jangy Jer** (Csenger din Szabolcs-Szatmár-Bereg ?; Cărpineni/Csángótelep-Covasna ?):

Jashtik

(Jászfalva/Iașu-Covasna sau toponim din regiunea Jász),

Arka

(Árkos/Arcuș-Covasna ?)

comunitatea Leilek: **Leilek** (Lelicieni/Csükszentlélek; Bisericieni/Szentlélek Harghita; Lileci Bacău ?; Levelek din Szabolcs-Szatmár-Bereg ?), **Ak-Terek**

(Teleac/Telekfalva Harghita ?);

comunitatea **Sambula** (Sâmboleni/ Mezőszombattelke-Cluj ?): **Andarak** ? (Handalu Ilbei/ Ilobabánya-Maramureș ?),
Iskra ?
(Istrău/Esztró-Satu Mare),
Communa
? (Comănești/Homoródkoménifalva-Harghita ?).

Oiconime în regiunea Batken pe filieră cumană/onogură/jász: Katran (Catranîc-Fălești, Rp. Moldova ?).

Unele toponime pot proveni pe filieră protobulgară (onogură) sau cumană, poate jász. Altele sunt de dată mai recentă.

Bulak e redat ca <spring>/izvor și e relativ frecvent (dar ar putea fi deformarea unui exonym ? Căci regăsim **Sasyk-Üngkür și Sasyk-Bulak**. Să fie de proveniență onogură/protobulgară, varianta care nu poate fi exclusă, căci pâraiele Sary-Bulak și Kara-Unkurt izvorăsc practic din același munte și în Sary-Bulak se varsă Kara-gudzhir- conform oiconimului Cugir ? Aceste toponime sunt la nord de Naryn).

Pot fi oiconimele relevante pentru studiul nostru de dată mai recentă și să nu aibă corespondență cu atacul din 1241 (și replica din 1242) ? Opinez că e relativ improbabil, căci relațiile dintre Hanatul Hoardei de Aur și entitățile statale din Asia Centrală se modifică după circa un secol și ceva (cca. 1400). Atacuri tătare au loc până târziu (și spre 1700), dar cu scopul obținerii de răscumpărări și nu în mod special de înrobire. Pot proveni din tranzacții ale captivilor după atacuri ulterioare ? E o întrebare la care doar istoricii din Kyrkhysztan ar putea răspunde. Ar putea fi aceste oiconime comune pe filieră cumană, onogură, jász ? Mai mult ca sigur că unele da, dar nu toate.

Cu certitudine genezele de popoare includ sinteze stranii. Aptitudinile, cultura, cunoștințele celor aduși cu forța îi ridică peste nivelul populației pastorale seminomade în mijlocul căreia se integrau. În plus, ei se integrează exact în momentul formării poporului kyrkhysz, ceea ce anula practic dezavantajul statului inițial (captivi: dar practic o situație imposibil de menținut într-o populație în veșnică pendulare pastorală).

Povestiri din țara lui Andrei. Anul 1241 (partea III)

Scris de Valentin-Claudiu DOBRE

Luni, 22 Aprilie 2019 08:09 -

Informații compilate de Valentin-Claudiu DOBRE, extrase parțial din lucrarea literară

“ȘAPTE MICRODETECTIVI PRIN MEANDRELE ISTORIEI. ZORII”, Colecția Zidul de Hârtie,

București 2017, ISBN 978-973-0-25915-5